

VSEBINA

PRAGMATIZEM	7
VOLJA DO VEROVANJA	181
Marjan Šimenc	
WILLIAM JAMES, PRAGMATIZEM IN RESNICA	209

VSEBINA

I. PREDAVANJE

Pričujoča dilema v filozofiji	17
---	----

Citat iz Chestertona. Vsakdo ima filozofijo. Temperament je dejavnik v vsakem filozofiranju. Racionalisti in empiristi. Trdourni in milourni. Večina ljudi si želi tako dejstev kot religije. Empirizem nudi dejstva brez religije. Racionalizem nudi religijo brez dejstev. Laikova dilema. Nerealnost v racionalističnih sistemih. Leibniz o prekletih kot primer. M. I. Swift o optimizmu idealistov. Pragmatizem kot posredujoči sistem. Ugovor. Odgovor: filozofije imajo značaje tako kot ljudje in so podvržene povzemajočim sodbam. Spencer kot primer.

II. PREDAVANJE

Kaj pomeni pragmatizem	35
----------------------------------	----

Veverica. Pragmatizem kot metoda. Zgodovina te metode. Njen značaj in afinitete. Kako se razlikuje od racionalizma in intelektualizma. »Teorija hodnika«. Pragmatizem kot teorija resnice ekvivalentna »humanizmu«. Zgodnji pogledi na matematične, logične in naravne resnice. Sodobnejši pogledi. Instrumentalni pogled Schillerja in Deweyja. Formiranje novih prepričanj. Starejšo resnico je vedno potrebno upoštevati. Starejše resnice so nastale na podoben način. »Humanistična« doktrina. Racionalistične kritike le-te. Pragmatizem kot posrednik med empirizmom in religijo. Neplodnost transcendentalnega idealizma. Do kakšne mere moramo pojem Absolut imenovati za resničnega. Resnično je dobro v smislu prepričanja. Spopad resnic. Pragmatizem sprosti razpravo.

III. PREDAVANJE

Pragmatična obravnava nekaterih metafizičnih problemov . . . 55

Problem substance. Evharistija. Berkeleyjeva pragmatična obravnava materialne substance. Lockova obravnava osebne identitete. Problem materializma. Racionalistična obravnava le-tega. Pragmatična obravnava. »Bog« ni kot princip nič boljši kot »Materija«, razen če več obeta. Pragmatična primerjava teh dveh principov. Problem načrtovanja. »Načrtovanje« *per se* je neplodno. Vprašanje je, *kakšno* načrtovanje. Problem »svobodne volje«. Njene povezave z odgovornostjo. Svobodna volja kot kozmološka teorija. Pragmatično vprašanje, za katerega gre pri teh problemih, je, kaj *obetajo* alternative.

IV. PREDAVANJE

O enem in množtvu 75

Popolni odboj. Filozofija ne išče zgolj enotnosti, temveč totaliteto. Racionalistično mnenje o enotnosti. Pragmatično gledano je svet eno na veliko načinov. En prostor in čas. Ena tema razprave. Njegovi deli medsebojno vplivajo eden na drugega. Njegova enost in mnogost sta enakovredni. Vprašanje enega izvora. Rodovna enost. En smoter. Ena zgodba. En znanec. Vrednost pragmatične metode. Absolutni monizem. Vivekananda. Razprava o različnih vrstah povezanosti. Zaključek: moramo nasprotovati monističnemu dogmatizmu in slediti empiričnim odkritjem.

V. PREDAVANJE

Pragmatizem in zdravi razum 93

Noetični pluralizem. Kako raste naše znanje. Zgodnji načini razmišljanja ostajajo. Prazgodovinski predniki so *odkrili* zdravorazumske pojme. Spisek teh pojmov. Postopoma so prešli v rabo. Prostor in čas. »Stvari«. »Vrste«. »Vzrok« in »zakon«. Zdravi razum kot ena stopnja v intelektualni evoluciji, zasluga genijev. »Kritične« stopnje: 1) znanstvena in 2) filozofska, v primerjavi z zdravorazumsko. Nemogoče je reči, katera je bolj »resnična«.

VI. PREDAVANJE

Pragmatistično pojmovanje resnice 109

Polemična situacija. Kaj pomeni skladanje s stvarnostjo? Pomeni preverljivost. Preverljivost pomeni zmožnost voditi nas skozi izkustvo. Dopršene verifikacije so le redko potrebne. »Večne« resnice. Konsistentnost, z jezikom, s predhodnimi resnicami. Racionalistični ugovori. Resnica je dobro, tako kot zdravje, bogastvo itd. Je primerno mišljenje. Preteklost. Resnica raste. Racionalistični ugovori. Odgovor nanje.

VII. PREDAVANJE

Pragmatizem in humanizem 129

Pojem *ene* Resnice. Schiller in »humanizem«. Tri vrste stvarnosti, ki jih mora upoštevati vsaka nova resnica. Izraz upoštevati je dvoumen. Težko je najti absolutno neodvisno stvarnost. Človeški prispevek je prisoten povsod in izgrajuje danost. Bistvo pragmatizmovega nasprotovanja racionalizmu. Racionalizem zatrjuje transempiričen svet. Motivi za to. Trdournost jih zavrača. Pristna alternativa. Pragmatizem posreduje.

VIII. PREDAVANJE

Pragmatizem in religija 145

Koristnost Absoluta. Whitmanova pesem »Tebi«. Dva načina njenega razumevanja. Pismo mojega prijatelja. Nujnosti *versus* možnostim. Definicija »možnosti«. Trije pogledi na odrešitev sveta. Pragmatizem je meliorističen. Stvarnost lahko ustvarjamo. Zakaj naj bi sploh kaj *bilo*? Domnevna izbira pred stvaritvijo. Zdrav in morbiden odgovor. »Mila« in »trda« vrsta religije. Pragmatizem posreduje.